

СОЛФЕЂО - дувачи

ЦИЉ

Развијање музикалности и писмености кроз прожимање васпитног и образовног процеса.

ЗАДАЦИ

- Развијање музичких способности (музичке меморије, способности праћења мелодијског, полифоног и хармонског тока).
- Развој читања, писања и схватања музике и музичког писма са развојем музичког мишљења.
- Усађивање звучних представа и њихово везивање са сликом, односно слике са звуком кроз стицање знања и вештина (мелодика, ритам, диктати).
- Упознавање музичке литературе, интерпретације и основних елемената музичких стилова.
- Осамостаљивање ученика и развој њихових креативних способности.

I ЦИКЛУС (I и II разред)

I РАЗРЕД

(2 часа недељно, 70 часова годишње)

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

МЕЛОДИКА

- Тоналитети Це, Ге, Еф-дур и а-мол, де-мол. Детаљна обрада. Лествично кретање и скокови у тонове тоничног трозвука, вођицу и субдоминанту. Обрада примера из литературе за дуваче. Певање каденци свих обрађених тоналитета.

- Примена ознака за темпо, динамику, артикулацију и фразирање. Двогласно певање мотива, двогласа бордунског типа и обрада неколико канона. Певање српских народних песама са текстом и солмизацијом.

- Припрема: е-мол. Певање лествице и каденце; примери из литературе; опажање тонова.

РИТАМ

- Метричке врсте и ритмичке фигуре: тактови 2/4, 3/4, 4/4, 2/2, 3/8 и 6/8 (такт 6/8 без поделе јединице); фигуре дводелне поделе са паузама и луковима, основне фигуре четвороделне поделе и пунктиране фигуре на две и једној ритмичкој јединици; синкопа.

- Равномерно читање у виолинском и бас кључу умереним и брзим темпом.

- Ритмичко читање на утврђеним позицијама солмизационих слогова и читање одговарајућих инсерата из инструменталне литературе.

- Мануелна репродукција.

ОПАЖАЊЕ, ИНТОНИРАЊЕ, ДИКТАТИ

- Опажање, интонирање и записивање појединачних и више тонова у обрађеним тоналитетима.

- Усмени мелодијско ритмички диктат, а писмени ритмички диктати (ритмички мотиви). Опажање метра, певаних песама са текстом.

- Интонирање интервала и тоничних квинтакорада у свим наведеним тоналитетима.

- Појмови и термини везани за нотно писмо, лествицу, интервале и трозвуке. Тон и тонске особине. Основни тонови и хроматски знаци. Интервали до октаве и постављање у линијском систему.

- Штимови лествица који се обрађују

ТЕОРИЈА МУЗИКЕ

- Теоријско упознавање са дурским лествицама до четири предзнака и молским лествицама а, де, е и це-мол

- Конструкција дурских и молских квинтакорада на основним тоновима обрађених лествица у првом разреду.

- Основне ознаке за темпо, динамику, артикулацију и агогику из музичке литературе.

II РАЗРЕД

(2 часа недељно, 70 часова годишње)

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

МЕЛОДИКА

- Обнављање и утврђивање тоналитета обрађених у I разреду са тежим ритмичко-мелодијским склоповима.

- Поставка: е-мол, А-дур, це-мол, Де-дур. Транспоновање мотива.

- Припрема: упоређивање тоничних квинтакорада и тетрахорада, певање лаких мелодијских вежби у дуру и истоименом молу (а-А, Це-це, де-Де).

- Припрема: ге-мол, Бе-дур, ха-мол. Певање каденци наведених тоналитета.

- Технички део: хроматске скретнице и пролазнице, уз хармонизацију на клавиру.

- Двогласно певање мотива, канона, једноставних примера и једногласне композиције са клавирском пратњом. Одговарајући примери из инструменталне литературе и националне музичке традиције.

РИТАМ

- Метричке врсте и ритмичке фигуре.
- Обновљање метричких врста и проширивање фигура четвороделне поделе - синкопа и пунктиране фигуре на ритмичкој јединици. Нове мере: 3/2 и 3/8.
- Триола у основним мерама 2/4 и 3/4, 4/4.
- Равномерно читање у виолинском, бас и тенор кључу (за инструменталисте који га користе).

Парлато вежбе и читање одговарајућих примера из литературе.

ОПАЖАЊЕ, ИНТОНИРАЊЕ, ДИКТАТИ

- Опажање тонова и мотива и њихово интонирање.
- Опажање апсолутних висина.
- Интонирање 2 до 3 мале терце у низу.
- Опажање и интонирање штимова обрађених тоналитета.
- Опажање и интонтирање дурског и молског трозвука из каденце и од основних тонова.
- Интонирање хроматских скретница.
- Опажање метричких врста преко песама са текстом.
- Ритмички диктати, кратки мотиви, писмени и мелодијски диктати из мелодике, усмено опажање мотива, а записивање појединачних тонова и мелодијско-ритмичких диктата.

ТЕОРИЈА МУЗИКЕ

- Све дурске и молске лествице које су обрађене. Упоредивање паралелних и истоимених лествица и њихових тоничних квинтакорада а-Це-це, де-Де-ха, ге-Ге-е, а-А итд. Изговор малих и великих терци у низу.

- Конструкција свих квинтакорада.
- Лествични квинтакорди у хармонском молу.
- Интервали до октаве и увод у обртаје интервала без врсте само имена.
- Нове ознаке за темпо, динамику, артикулацију и агогику.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ

1. Писмени део: мелодијски диктат до два предзнака.
2. Тест из теорије: лествице, интервали трозвуци, тетрахорди.
3. Усмени део:
 - мелодијски пример, тоналитети из градива I и II разреда;
 - парлато - виолински и бас кључ.

II ЦИКЛУС (III и IV разред)

III РАЗРЕД

(2 часа недељно, 70 часова годишње)

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

МЕЛОДИКА

- Обновљање утврђивање обрађених тоналитета из II разреда.
- Обрада: ха-мол, ге-мол, Бе-дур, фис-мол и Е-дур.
- Примена хроматских скретница и пролазница уз хармонизацију наставника на клавиру.
- Транспоноване мотива.
- Певање мелодија у дуру и истоименом молу - мутација
- Информативно: дијатонска модулација из дура на доминанту (Еф-Це-Еф итд.).

РИТАМ

- Утврђивање обрађених метричких врста и ритмичких фигура, парлато, диктати, посебно триоле.
- Нове метричке врсте 9/8, 12/8, 5/8 и 7/8.
- Равномерно и ритмичко читање као и мануелно извођење ритма према наведеном градиву.

ОПАЖАЊЕ, ИНТОНИРАЊЕ, ДИКТАТИ

- Опажање тонова мотива и двозвука у тоналитету, усмено и писмено.
- Опажање апсолутних висина - усмено и писмено.
- Опажање акорада из каденци обрађених тоналитета.
- Писмени ритмички диктат у оквиру градива и једноставни мелодијско-ритмички диктат.

ТЕОРИЈА МУЗИКЕ

- Све дурске и молске лествице и лествични интервали у дуру и хармонском молу, тетрахорди.
- Поставка прекомерног и умањеног квинтакорда, обртаји интервала и консонантних квинтакорада, доминантни септакорд и умањени септакорд.
- Проширивање знања из терминологије коришћењем инструменталне литературе.

IV РАЗРЕД

(2 часа недељно, 70 часова годишње)

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

МЕЛОДИКА

- Утврђивање свих обрађених тоналитета са тежим скоковима.
- Обрада: Ес-дур, цис-мол, А-дур, еф-мол. Само теоретски Ха-дур, Фис-дур, бе-мол и ес-мол.
- Транспоноване мотива, двогласни примери и композиције уз клавиру пратњу.

- Информативно: модулације у паралелни и доминантни тоналитет.
- Мутације - лаки мелодијски примери.

РИТАМ

- Квинтола, секстола и септола на ритмичкој јединици и триола на половини јединице.
- Нове метричке врсте: 8/8 и 9/8, остали народни ритмови у примерима из музичког фолклора.
- Парлато: читање примера из одговарајуће инструменталне литературе и инструктивне вежбе.
- Примена умерено лаганих, умерено брзих и брзих темпа.
- Познавање свих ознака које прате инструменталну литературу. Опажање интонирања диктати.

ОПАЖАЊЕ И ИНТОНИРАЊЕ

- Опажање основних тонова и апсолутних висина у обиму - усмено и писмено.
- Опажање штимова и њихово интонирање.
- Интонирање и опажање доминантног и умањеног септакорда и њихово везивање за тоналитет.
- Ритмички и мелодијски диктати у оквиру градива.

ИСПИТНИ ПРОГРАМ

1. Писмени део: диктат до четири предзнака.

2. Усмени део:

- мелодијска вежба, тоналитети до четири предзнака (скретнице, пролазнице и мутација);
- парлато - промена кључа, виолински и бас, са свим ритмичким фигурама.

ЛИТЕРАТУРА

- Пандуровић, Александровић и Јелић: Солфеђо за I и II разред четворогодишње и I разред двогодишње основне музичке школе, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд.
- Александровић и Јелић: Солфеђо за III разред четворогодишње и II разред двогодишње основне музичке школе, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд
- Александровић: Солфеђо за IV разред четворогодишње и II разред двогодишње основне музичке школе, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд.

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА

Основни дидактичко-методички поступци обухватају развијање звучних представа с нотом сликом, како за област мелодике, тако и за област ритма. Овим се наставним смером усклађује рад на диктатима с певањем и ритмичким читањем. Звучне представе су, по правилу, мелодијски примери (песме са текстом и примери из литературе), мелодијски мотиви (за транспоноване, ради учвршћивања скокова у поједине ступњеве; за певање увек у оригиналном тоналитету ради постављања боје тоналитета и за постављање метричких врста и ритмичких фигура) и, тек на трећем месту, лествични низови (распевавање ученика, ширење обима гласа, упознавање лествица).

Примери се обрађују по слуху, у почетним разредима или из нотог текста, наравно уз помоћ наставника, а и певањем солмизационим слоговима уз тактирање. Свака нова наставна област праћена је наведеним поступцима који се потом преносе на опажање појединачних и више тонова, ритмичких фигура, метричких врста и усмених мелодијско-ритмичких диктата.

Остале дисциплине, теорија, опажање, интонирање са диктатом уско се повезују са наставним градивом из мелодике и ритма, нарочито у прва два разреда. За све годишње испите, шестогодишњег четворогодишњег и двогодишњег образовања испитне вежбе и задатке не пише предметни наставник, већ су истоветне за све ученике и задаје их актив наставника солфеђа.

РАСПОРЕД ГОДИШЊЕГ ГРАДИВА

Приликом планирања наставе за целу годину, полугодиште и тромесечје, треба предвидети време за обнављање већ постављених методских јединица, као и њихово даље разрађивање. После одређења када ће се припремати и поставити један тоналитет треба имати у виду то да се у последња два месеца школске године не постављају нове лествице. То исто важи и за ритмичке поставке, јер је и за мелодику и за ритам потребно одређено време како би се звучне представе усвојиле и надоградиле новим захтевима (више скокова, тежи захтеви за ритмичко читање, примена вокалне и инструменталне литературе из градива тог разреда, писмени диктати, певање примера са листа) - а ради припремања ученика за што самосталније извођење и опажање музичког тока.

Када се у оквиру методске јединице планира ново градиво из ритма треба користити певање у већ познатом тоналитету, а када је поставка нове лествице у питању треба користити познате ритмичке фигуре и метричке врсте. Ново градиво увек прати - после поставке - рад на препознавању, као најелементарнијем виду учења. Писмени диктати и певање са листа (без претходне припреме) следе касније, на другим часовима, као и приликом обнављања претходних поставки, али са већим захтевима. Тиме се гарантује постојање концентричних кругова, познатих у свим педагошким дисциплинама у школама општег образовања.

ОПАЖАЊЕ, ИНТОНИРАЊЕ, ДИКТАТИ

Опажање појединачних тонова основа је памћења звука сваког ступња у лествици. Опажање појединачних тонова треба почети са неколико тонова (најбоље три) и то у једној до две октаве. Постепено се брзина свираних тонова повећава и шири обим (до три октаве) с тим да се идентификовани тонови певају солмизацијом када се изводе у гласовном регистру, а изговарају или записују када се примењује већи обим. Овоме треба додати препознавање интервала, односно препознавање два симулативно одсвирана тона која ученици најпре препознају певањем, а потом утврђују који је интервал (у зависности од програма одређеног разреда).

Препознавање више тонова (уз примену ритмичких диктата) води ка успешном бележењу усмених и писмених диктата, а препознавање акорада ка развијању хармонског слуха.

Усмене диктате (мелодијске и ритмичке) ученици изводе групно и појединачно, нарочито непосредно после учињене грешке у певању или писању диктата. Певањем диктираног мотива ученици развијају меморију, а она се даље усавршава техником рада на самодиктату (записивање научене песме, или певање мелодијског примера са табле и његовог записивања после брисања).

Интонирање тонова, према усменом диктату наставника, треба да се избегава (осим када се припрема неки детаљ). Треба користити нотну слику - табулатор јер се тако више везује звук са нотном сликом. Интонирање интервала и акорада треба што више везивати за тоналитет, односно лествицу која се тада обрађује у мелодици. Интонирање и опажање акорада, дакле има за ослонац каденцу, као и однос трозвука на главним ступњевима. Као допуна ових поступака интонирају се акорди и од слободних датих тонова, али увек са именовањем тонова.

Диктати као резултат постављених звучних представа су обавезни на сваком часу. Писмене диктате не могу успешно да раде ученици који нису вежбали писање нота и преписивање вежби из уџбеника и на тај начин савладали читко и брзо читање и, нарочито, правилну ортографију.

Ритмички диктати и записивање појединачних тонских висина претходе свакој појави мелодијско-ритмичких диктата.

Опажање апсолутних висина, област која је, као нова, уведена приликом конципирања претходних Наставних планова и програма планирано је да се ради од II разреда. Дакле, опажање свих хроматских тонова од V до I ступња а-мола и де-мола, с тим да се опажени тонови не певају, већ се изговарају абecedом или записују. Даљи развој се преноси у средњу школу с тенденцијом проширивања регистра и убрзавања диктирања, али са обавезном паузом између сваке тонске висине. Овине се убрзава рад на мелодици и диктатима.

МЕЛОДИКА

Новину представља савлађивање лествица у неколико етапа. Припрема тоналитета, у почетним разредима, изводи се учењем песама по слуху, прво са текстом, а потом солмизацијом, опажањем диктираних тонова сличних кретању мелодије у песми (по узору на многе стране школе) приказивањем и теоријским тумачењем лествице.

Поставка подразумева обнављање научене песме, утврђивање лествице абecedним изговором у секундама и терцама, изговором тоничног трозвука и каденце, препознавањем мотива, певањем инструктивних вежби и лакших примера из литературе и савлађивањем једног канона. Опажање тонова и касније интервала и акорада из каденци, певање тежих примера из литературе и двогласних примера одвија се у облику обнављања тоналитета обично следеће године. Тада се утврђују тежи скокови. Ова фаза обраде тоналитета праћена је писаним диктатима, док је претходна базирана на усменим диктатима, од писмених је тражено записивање само појединачних тонова и више тонова.

У трећем и четвртном разреду, када ученици имају довољно усвојене функционалне односе, односно стабилне ступњеве, припрема и поставка следе непосредно једна иза друге. Оне лествице које имају велики број предзнака савлађују се теоријски или упоређивањем, изводе се певањем лествица и каденце и илуструју примером из литературе (Цис-дур на пример).

Ритам је изражен у садржајима програма кроз постављање ритмичких фигура и метричких врста. Ове поставке, као и у мелодици, прати коришћење одговарајућих примера песама са текстом или из литературе. Наставник својим извођењем поставља звучне представе (фигуре, врсте), а ученици уче примере напамет и користе их за даљу поставку ритма. Она се одвија на следећи начин: препознавање мотива, извођење кратких ритмичких мотива са новим градивом, мануелно извођење, учење ритмичких примера без тонских висина, савлађивање ритмичких етида - парлато уз помоћ наставника ради правилног акцентовања, испитивање научног градива, самостално извођење нових задатака са сличним садржајем, писмени диктати и читање примера из вокалне и инструменталне литературе.

Опажање врста такта стално прати рад на ритму и преноси се на записивање ритмичких окосница наших народних песама и игара.

Пре рада на парлату, али и касније (вежбе са променом кључа), користи се читање у једнаком трајању исписаних нота, са или без обележене метричке врсте. Равномерним читањем ученици савлађују континуирано праћење нотног текста са обележеним темпом, а тиме и технику читања литературе коју свирају, односно певају (без враћања код учињене грешке!).

Домаћи задатак треба да садржи: преписивање нота, вежбе из ортографије, утврђивање научених ритмичких етида, вежбе равномерног читања, утврђивање добро научених примера за поставку мелодике и ритма (песме са текстом и примери из литературе), евентуално, утврђивање оних мелодијских вежби које су обрађене на часу.

ТЕОРИЈА МУЗИКЕ - дувачи

ЦИЉ

Теоријско обједињавање свих музичких појмова и израза, као и повезивање теоријске наставе са солфеђом и наставом инструмента, односно певања.

ЗАДАЦИ

- Упознавање музичких појмова и појава.
- Владање законитостима теорије музике.
- Остваривање функционалних задатака - стицање брзине у схватању тонских односа (лествице, интервали и акорди).
- Владање музичком ортографијом.

IV РАЗРЕД

(1 час недељно, 35 часова годишње)

ОПЕРАТИВНИ ЗАДАЦИ

- Постављање и упоређивање лествица.
- Тоналитети.
- Обрада интервала.
- Постављање акорада.
- Многостраност тонова.
- Појмови и дефиниције.
- Орнаменти.

ГРАДИВО

- Лествице: све дурске и молске лествице. Упоређивање истоимених тоналитета, као и паралелних. Упоређивање лествица удаљених за хроматски полустепен. Енхармонске лествице.
- Интервали и акорди: обртаји интервала, сложени интервали. Исписивање шифри основних интервала. Обртаји консонантних квинтакорада. Умањени и прекомерни квинтакорд без обртаја. Конструкција ових квинтакорада на истом тону. Лествични квинтакорди. Многостраност тонова. Мали дурски септакорд (иа доминанти) са обртајима. Умањени септакорд на VII ступњу у молу са разрешењем и полуумањени у дуру са разрешењем. Све врсте септакорада.
- Појмови и дефиниције: проширивање знања основним појмовима и познавање нових термина из области темпа, артикулације, агогике и ритма. Основни украси и фигуре (орнаменти).

ИСПИТНИ ПРОГРАМ

1. Писмени део:

- шифре интервала и акорада.
- исписивање предзнака појединих лествица.
- исписивање врсте интервала и акорада - принцип теста.

2. Усмени део:

- изградња интервала и акорада.
- ознаке за темпо, динамику, артикулацију и агогику.

ПРЕПОРУЧЕНА ЛИТЕРАТУРА

- Дробни и Васиљевић: Теорија музике, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд.
- Д. Деспих: Теорија музике, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд.
- М. Тајчевић: Теорија музике

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА

У почетним разредима тежиште рада је на описмењавању ученика у оквиру домаћих задатака - преписивање примера из уџбеника и именовање исписаних нота и нотних записа по диктату наставника (овладавање нотним писмом у виолинском и бас кључу, обележавање нотних трајања и пауза као и врсте такта). Редослед нотних тонова, изговор солмизацијом и абecedом, успешно је савладан када ученици нижу све тонове узлазно и силазно од било ког почетног тона у секундама, а затим у терцама у обиму две октаве. Иако се квинтакорд теоријски обрађује у другом разреду, у првом разреду је предвиђена припрема како би се лакше усвојио кроз изговор терци и трозвука на главним ступњевима обрађених дурских лествица (каденца).

Основне појмове наставник објашњава примерено узрасту ученика. У почетним разредима ће то бити једноставна објашњења, а потом ће се усложњавати зависно од развоја схватања ученика и методске јединице. Све основне појмове: ступањ, степен, полустепен, предзнаци, тетракорд, лествица, трозвук, каденца, такт, тактица, темпо и друго, требало би исписивати на табли речима и нотном сликом, а и показивати и одсвирати на инструменту. Изградња тетракорда од било ког основног тона и проналажење полустепена изванредна је вежба за схватање лествица. Увиђањем распореда целих степена и полустепена у тетракорду ученици су спремиле за теоријску изградњу свих дијатонских лествица. Већ у I разреду се може поставити принцип изградње дурских лествица: на познати горњи (доминантни) тетракорд Це-дура додавањем навише тетракорда са полустепеном на крају низа добија се Ге-дур лествица (квинтни круг навише) и супротан смер - од тоничног тетракорда Це-дура спуштањем још једног тетракорда са истим распоредом целих степена и полустепена добијамо Еф-дур (квинтни круг наниже). Хроматске промене основних тонова догађају

се у смеру кретања - код лествица са повисилицама у горњем тетракорду (вођица), а код лествица са снизилицама у доњем тетракорду (субдоминанта).

Молске лествице се постављају као лествице са истим тоновима паралелног дура. Ради очувања и даљег учвршћивања већ претходно постављених хармонских функција (T-SD-D), у почетном разреду обрађивати каденцу хармонског мола. Обрадом свих врста молске лествице утврђује се доминантни тетракорд абecedним изговором. Изговарањем свих тонова доминантних тетракорада молске лествице улази се у област хроматике. Промену у хармонском молу објаснити хармонским разлозима (дурска доминанта), а у мелодијском молу мелодијским разлозима (елиминисање прекомерне секунде).

Квинтне кругове треба обрадити у III разреду као и низање повисилица (последња повисилица - вођица) и снизилца (претпоследња снизилица - име тоналитета). У каснијим разредима упоређивати, теоријски и звучно, истоимени дур и мол, паралелне лествице, лествице удаљене за хроматски полустепен и енхармонске лествице.

Препоручују се писмена вежбања: исписивање предзнака задате лествице у оба кључа, исписивање лествичног низа са предзвучима испред нота, препознавање лествице на основу исписаног низа (не увек од првог ступња), упоређивање лествичних тетракорда, проналажење једног тетракорда у више лествица и друго.

Обрада интервала је предвиђена такође у почетним разредима. Најпре лествични интервали, и то именованем без врсте, а касније се врста интервала повезује са одређеним местом у лествици (на пример: велике терце на главним ступњевима у дуру). Веома је важно постављање интервала у линијски систем и његово брзо препознавање. Изградња интервала, именоване абecedом, исписивање интервала и коришћење шифри вежбају се усменим и писменим путем. Обртаје интервала, такође, треба вежбати усмено и писмено, а касније дефинисати ове појмове. Интервале сексту и септиму теоријски постављамо као обртај одговарајућих интервала. Умањене и прекомерне интервале приказујемо са разрешењем; у школи за основно музичко образовање приказујемо прекомерну кварту и умањену квинту и њихово проналажење у тоналитету.

Лествичне квинтакорде, који се испевавају у мелодици, требало би вежбати и усменим изговором (са повећањем брзине изговора). Када се обраде врсте квинтакорда, вежбати изградњу дурског и молског квинтакорда од истог тона (усмено и писмено вежбање, а и вежбање на инструменту). Може се теоријски поставити у умањени и прекомерни квинтакорд јер упоређивањем са дуром и молм ова поставка није тешка ученицима. Сваки квинтакорд се изговара и у својим обртајима, у низу - квинтакорд, сектакорд, квартсектакорд (на овај начин ученици клавирског одсека свирају трозвук од прве године). Свесним прихватањем да један тон може бити основни тон, терца или квинта различитих квинтакорада уводимо ученике у хармонско мишљење - усмена и писмена вежбања изградње од истог тона, навише и наниже, квинтакорда, сектакорда и квартсектакорда.

Септакорди се лако усвајају након усмених и писмених вежбања за терце и квинтакорде. MD7 ое везује за доминанту дура и мола. Представљањем доминантног септакорда у линијском систему указати на положај тонике, подједнако удаљене од најнижег и највишег тона. Вежбање изградње доминантног септакорда и његових обртаја је усмено, писмено и на клавиру са разрешењем у одговарајући тонични трозвук. Исти поступак се користи код умањеног и полуумањеног септакорда. Остале септакорде такође постављамо у тоналитет и вежбамо бржу и тачнију изградњу. Хроматским променама појединих тонова у дуру (мол-дуру) и молу (хармонски и мелодијски мол) указујемо и на промену у врсти септакорда, као и квинтакорда.

У раду са ученицима све ознаке за темпо, динамику, артикулацију и агогику требало би примењивати од прве научене песме. Учење ових ознака, са италијанским називима, без музичког садржаја не омогућава ученицима да упознају карактер композиције. Поступно усвајање ових термина, уз адекватан превод, помоћи ће ученицима да на одговарајући начин интерпретирају и препознају музички садржај.